

A MAGYAR NYELV ÉS AZ INDOEURÓPAI NYELVEK

Nemzetközi tudományos konferencia

A MAGYAR NYELV
ÉS AZ INDOEURÓPAI NYELVEK

Nemzetközi tudományos konferencia

EGYETEMI NYELVÉSZETI NAPOK
2 0 1 4

ÚJVIDÉKI EGYETEM, BÖLCSESZETTUDOMÁNYI KAR
60 éve
a tudás szolgálatában

55 éves
a
MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM TANSZÉK

A MAGYAR NYELV ÉS AZ INDOEURÓPAI NYELVEK

Nemzetközi tudományos konferencia

REZÜMÉKÖTET

ÚJVIDÉKI EGYETEM, BÖLCSESZETTUDOMÁNYI KAR
MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM TANSZÉK

Újvidék, 2014

A MAGYAR NYELV ÉS AZ INDOEURÓPAI NYELVEK

Nemzetközi tudományos konferencia

Helyszín, időpont
Újvidéki Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Újvidék, Zoran Đinđić 2.
2014. október 22.

Szervező
Újvidéki Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék, Újvidék

Tudományos programbizottság

Dr. Csányi Erzsébet (ÚE, BTK, Hungarológia Tanszak, Újvidék, Szerbia)

Dr. Molnár Csikós László (ÚE, BTK, Hungarológia Tanszak, Újvidék, Szerbia)

Dr. Rajsli Ilona (ÚE, BTK, Hungarológia Tanszak, Újvidék, Szerbia)

Dr. Pásztor Kicsi Mária (ÚE, BTK, Hungarológia Tanszak, Újvidék, Szerbia)

Dr. Ispánovics Csapó Julianna (ÚE, BTK, Hungarológia Tanszak, Újvidék, Szerbia)

Dr. Vukov Raffai Éva (ÚE, MTTK, Szabadka, Szerbia)

Dr. Cserniczkó István (II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Beregszász, Kárpátalja)

Dr. Presinszky Károly (Konstantin Filozófus Egyetem, Közép-európai Tanulmányok Kara,
Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet, Nyitra, Szlovákia)

Dr. Imre Attila (Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem, Műszaki és Humántudományok Kar,
Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék, Marosvásárhely, Románia)

Dr. Lengyel Zsolt professor emeritus (Veszprém, Magyarország)

EGYETEMI NYELVÉSZETI NAPOK
A MAGYAR NYELV ÉS AZ INDOEURÓPAI NYELVEK
Nemzetközi tudományos konferencia

Bölcsészettudományi Kar, Újvidék
2014. október 22.

P R O G R A M

Időpont: 2014. október 22. (szerda)
Helyszín: Újvidéki Egyetem, BTK, Újvidék, Zoran Đinđić u. 2.

PLENÁRIS ÜLÉS
(a Bölcsészettudományi Kar moziterme)

Elnöklő: **Molnár Csikós László**

- 10.00 A tanácskozás megnyitója (**dr. Csányi Erzsébet** tanszékvezető)
- 10.10 **Lengyel Zsolt** (Veszprém, Magyarország):
MAGYAR SZÓASSZOCIÁCIÓS VIZSGÁLATOK (KORLÁTOZOTT EGYBEVETÉSEK MENTÉN)
- 10.30 **Imre Attila** (Marosvásárhely, Románia):
JOGI SZAKSZÖVEGEK ÉS TERMINOLÓGIAI ADATBÁZISOK
- 10.50 **Csernicskó István** (Beregszász, Ukrajna):
A „HT-LISTA” MINT A MAGYAR ÉS INDOEURÓPAI NYELVEK KÖZÖTTI KONTAKTUSOK
KUTATÁSÁNAK LEHETSÉGES FORRÁSA
- 11.10 **Molnár Csikós László** (Újvidék, Szerbia):
A MAGYAR NYELV AREÁLIS SZEMPONTÚ EURÓPAISÁGA
- 11.30–12.00 Kávészünet

SZEKCIÓELŐADÁSOK I.

A. szekció (a Bölcsészettudományi Kar moziterme)

Elnöklő: **Láncz Irén**

- 12.00 **Láncz Irén** (Újvidék, Szerbia):
A NYELVSZEMLÉLET ÉS A GRAMMATIKÁK EURÓPAI MINTÁI A MAGYAR NYELVÉSZETBEN
- 12.20 **Nagy Sándor István** (Budapest–Marosvásárhely):
A MŰFORDÍTÓK – A NYELVI, KULTURÁLIS ÉS NEMZETI IDENTITÁSTUDAT
NAGYMESTEREI
- 12.40 **Katona Edit** (Újvidék, Szerbia):
EKVIVALENCIA ÉS FORDÍTÓI HŰSÉG
- 13.00 **Ramadanski, Draginja** (Újvidék, Szerbia):
IRODALMI (LÓ)ISTÁLLÓ (A FORDÍTÓ JEGYZETFÜZETÉBŐL)
- 13.20 **Papp Andrea** (Budapest, Magyarország):
A MAGYAR FORDÍTÁSIRODALOM ARANYKORAI
- 13.40 Vita és összefoglalás

B. szekció (a Magyar Tanszék szemináriumi könyvtára, III. emelet 120.)

Elnöklő: **Vörös Ferenc**

- 12.00 **Vörös Ferenc** (Szombathely, Magyarország):
AREÁLIS SZEMLELET ÉRVÉNYESÍTÉSE A MAGYAR CSALÁDNÉVATLASZ MUNKÁLATAIBAN
- 12.20 **Csorba Béla** (Újvidék, Szerbia):
A BRANČIĆ–DERA-FÉLE SZÓTÁR SZERB LEXIKÁJÁNAK MAGYAR ELEMEI
- 12.40 **Rajšli Ilona** (Újvidék, Szerbia):
NYELVI SOKSZÍNŰSÉG MELIUS HERBÁRIUMÁNAK ÉS LIPPAY POSONI KERTJÉNEK
NÖVÉNYPÉNEVEZÉSEIBEN
- 13.00 **Török Tamás** (Komárom, Szlovákia):
MAGYAR DŰLŐNEVEK SZLOVÁK TÉRKÉPEKEN.
A KÜLTERÜLETI HELYNEVEK
FORDÍTHATÓSÁGÁRÓL ALSÓ-IPOLY MENTI PÉLDÁK ALAPJÁN

A MAGYAR NYELV ÉS AZ INDOEURÓPAI NYELVEK

P r o g r a m

- 13.20 **Fábics Tamás** (Budapest, Magyarország):
A G-H HANGOK VÁLTAKOZÁSA A SZLÁV DIALEKTUSOKBAN ÉS A MAGYARORSZÁGI
FÖLDRAJZI NEVEKBEN
- 13.40 Vita és összefoglalás

C. szekció (Sinkó Ervin Terem, II/III. félemelet 123.)

Elnöklő: **Presinszky Károly**

- 12.00 **Presinszky Károly** (Nyitra, Szlovákia):
A MAGYAR–SZLOVÁK KÉTNYELVŰSÉGHEZ KAPCSOLÓDÓ HALLGATÓI ATTITŰDÖK
- 12.20 **Grabovac Beáta** (Szabadka, Szerbia):
KÉTNYELVŰ ÉRZELMI MŰKÖDÉS ÉS ÉRZELMI INTERFERENCIA
- 12.40 **Bíró Anna** (Budapest–Nagybecskerek):
KÉTNYELVŰSÉG A SZÓRVÁNYBAN: TIZENÉVESEN ÉS ÍRÁSBAN
- 13.00 **Firisz Hajnalka** (Szeged, Magyarország):
BÁCS-SZERÉMI RUSZINOK MAGYAR EREDETŰ CSALÁDNEVE
- 13.20 **Fejsza, Mihajlo** (Újvidék, Szerbia) – **Bencsik, Szenka** (Topolya, Szerbia):
A RUSZIN NYELV MAGYAR EREDETŰ SZAVAI
(LEKSIKA MAĐARSKOG POREKLA U RUSINSKOM JEZIKU)
- 13.40 Vita és összefoglalás
- 14.00–15.30 Ebéd (a Sonja vendéglőben)

SZEKCIÓELŐADÁSOK II.

A. szekció (a Bölcsészettudományi Kar moziterme)

Elnöklő: **Andrić Edit**

- 15.30 **Andrić Edit** (Újvidék, Szerbia):
A LÓ A MAGYAR ÉS SZERB FRAZEOLÓGIÁBAN
- 15.50 **Karmacsi Zoltán** (Beregszász, Ukrajna):
UKRAJNAI ÉS SZLOVÁKIAI SZLÁV-MAGYAR ETNIKAILAG HETEROGÉN CSALÁDOKBAN
NEVELKEDŐ GYERMEK NYELVHASZNÁLATÁNAK JELLEMZŐI
- 16.10 **Pásztor Kicsi Mária** (Újvidék, Szerbia):
A MAGYAR SZÁMÍTÁSTECHNIKAI NYELV KIALAKULÁSA
- 16.30 **Kovács-Rácz Eleonóra** (Újvidék, Szerbia):
A NYELVJÁRÁSOK OKTATÁSÁNAK FŐBB MÓDSZERTANI ALAPELVEI EURÓPÁBAN,
VALAMINT A KÁRPÁT-MEDENCEI MAGYAR KISEBBSÉG KÖRÉBEN
- 16.50 **Hájas Csilla** (Budapest, Magyarország):
A TEKINTÉLYTAGADÓ HULLÁM A KÁRPÁTALJAI MAGYAR GYERMEKIRODALOMBAN
(BERNICZKY ÉVA MESEREGÉNYEI)
- 17.10 Vita és összefoglalás

B. szekció (a Magyar Tanszék szemináriumi könyvtára, III. emelet 120.)

Elnöklő: **Csányi Erzsébet**

- 15.30 **Csányi Erzsébet** (Újvidék, Szerbia):
LOKÁLIS ÉS GLOBÁLIS FENYVESI OTTÓ (KÉP)VERSEIBEN
- 15.50 **Árpás Károly** (Szeged, Magyarország):
A KISEBBSÉGI MAGYAR IRODALMAK EURÓPAI VONÁSAI GION NÁNDOR ÉLETMŰVÉBEN
- 16.10 **Ispánovics Csapó Julianna** (Újvidék, Szerbia):
EURÓPAI KULTÚRMINTÁK DANILO KIŠ ÉS TOLNAI OTTÓ SZÖVEGEIBEN
(A HOLTAK ENCIKLOPÉDIÁJA, VILÁGÍTÓTORONY ELADÓ)
- 16.30 **Bárány Erzsébet** (Beregszász, Ukrajna):
A KÁRPÁTALJAI RUSZIN IRODALOM MAGYAR ELEMEI

A MAGYAR NYELV ÉS AZ INDOEURÓPAI NYELVEK

P r o g r a m

- 16.50 **Ondrejcsák Eszter** (Budapest, Magyarország):
A MAGYAR IRODALOM EURÓPAI FOGADTATÁSA
(ANTON STRAKA ÉS SZABÓ LŐRINC. A CSEH ÉS SZLOVÁK KÖLTŐK ANTOLOGIÁJA)
- 17.10 Vita és összefoglalás

C. szekció (Sinkó Ervin Terem, II/III. félelelet 123.)

Elnöklő: **Vukov Raffai Éva**

- 15.30 **Vukov Raffai Éva** (Szabadka, Szerbia):
TÁJKÉP NYELVEK ÉS IDEOLÓGIÁK KERESZTTÜZÉBEN
- 15.50 **Tóth Enikő** (Budapest–Beregszász):
KÁRPÁTALJA NYELVI SOKSZÍNŰSÉGE A TÉRBEN
- 16.10 **Tóth Tímea** (Újvidék, Szerbia):
A MOSDÓT JELÖLŐ JELEK KONTRASZTÍV SZEMIOTIKAI VIZSGÁLATA MAGYARORSZÁG
ÉS SZERBIA TERÜLETÉN
- 16.30 **Fábián Beáta** (Beregszász, Ukrajna):
A (MAGYAR–INDOEURÓPAI) KÉTNYELVŰSÉG SZOCIOLINGVISZTIKAI MUTATÓI
- 16.50 **Dobszai Gabriella** (Eszék, Horvátország):
SZTÁRAI MIHÁLY IRODALMI MUNKÁSSÁGÁNAK HATÁSA A DRÁVASZÖGBEN
- 17.10 Vita és összefoglalás
- 17.20 Állófogadás a BTK földszinti tanári klubjában

A konferencia támogatója:

BETHLEN GÁBOR
Alapkezelő Zrt.

A Z E L Ő A D Á S O K T A R T A L M I Ö S S Z E F O G L A L Ó I

Andrić Edit

Újvidéki Egyetem, BTK, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék
andrice@sbb.rs

A LÓ A MAGYAR ÉS SZERB FRAZEOLÓGIÁBAN

A lónak a magyar nép mindig igen nagy jelentőséget tulajdonított. Van, aki hungarikumnak tartja, mert az élet legtöbb szegmentumában jelen volt maga a ló és a ló motívuma. Történelmünk a kezdetektől fogva összefonódott ezzel a nemes állattal, és a magyarokról mint lovas nemzetről beszéltek, és beszélnek még ma is. Ennélfogva a ló nagymértékben befolyásolta a magyarok mindennapi életét, hitvilágát, művészetét. Dolgozatomban azt vizsgálom, hogy a magyar frazeológiában hogyan volt és van jelen a ló képzete. Először egy 1862-ben megjelentetett közmondásgyűjteményben található lovas szólásokot vetek össze a mai szólásgyűjteményekben levőkkel, majd kikutatom, hogy a szerb szólások szintén ilyen gazdagok-e, s megpróbálom megtalálni az egyes magyar frazémák szerb ekvivalenseit.

Kulcsszavak: **magyar frazeológia, szerb frazeológia, lovas szólások, diakrónia**

Árpás Károly

Szeged, Deák Ferenc Gimnázium
arpaskar@freemail.hu

A KISEBBSÉGI MAGYAR IRODALMAK EURÓPAI VONÁSAI GION NÁNDOR ÉLETMŰVÉBEN

A javasolt téma feldolgozásának kiindulópontja az elméleti alapozás. Ebben szó esik az európai illetőségű művészi tulajdonságokról: ezek a Gion-életműben felismerhető művészi stílusirányzatok. Majd foglalkozom a kisebbségi kérdés meghatározásával: ideológiai és szociológiai alapon.

Az előadás központi része az egyes stílusirányzatok vizsgálata.

A megemlített művészettörténeti sajátosságok: romantika-realista hagyomány; realizmus-naturalizmus; szecessziós; romantika–sematizmus–neoklasszicizmus; az ún. mágikus realizmus; neoavantgárd/posztmodern. Mindezeket összekapcsolom az egyes műalkotásokkal, tekintettel az arisztotelészi nézőpontra: a műalkotás az emberi világ visszatükrözése.

Az összegzésben kitérek Gion Nándor munkásságának jelentőségére.

Kulcsszavak: **Gion Nándor, stílusirányzatok, kisebbségi kérdés, művészettörténeti sajátosságok**

Bárány Erzsébet

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Beregszász, Ukrajna

baranye@nyf.hu

A KÁRPÁTALJAI RUSZIN IRODALOM MAGYAR ELEMEI

Kárpátalja csak a második világháború végén vált Szovjet-Ukrajna részévé, ahol Закарпатська область ukrán, illetve Закарпатская область orosz néven (tkp. 'Kárpáton túli terület') megyei szintű közigazgatási egységet képezett. Az ott élő keleti szláv és magyar etnikum között létrejött sokrétű nyelvi-nyelvjárási kapcsolat arról tanúskodik, hogy történelmi egybefonódásuk nagyon régen, még a korai középkorban vette kezdetét. A szomszédságból, illetőleg együtt-élésből fakadó magyar↔ruszin nyelvi viszony hűen tükröződik többek között egy sajátos nyelvi közegben: a XX. sz. végi–XXI. sz. eleji kárpátaljai szláv népies–nyelvjárási jellegű szépirodalmi művekben.

Jelen kutatás kiindulópontjául az szolgált, hogy míg a kárpátaljai ukrán nyelvjárások magyar jövevényszavaival több jelentős munka is foglalkozik (Mokány Sándor kandidátusi disszertációja, publikációi; Petro Lizanec monográfiája, egyetemi jegyzete, atlasza, számos publikációja), addig az irodalmi művek hungarizmusait csupán néhány kisebb tanulmány elemezte.

A XIX. század fő eszméje, a népnyelven való írástörekvés a XX. század végén s a XXI. század elején újjászületett. Az írók gyakran saját községük nyelvjárási sajátosságait vonják be műveik nyelvezetébe. Dmytro Kešelja író, Pavlo Čučka, Ivan Petrovcij, Vasyľ Fanytyč, Petro Midjanka költők az ukrán nyelv használatán kívül ruszinul is jelentettek meg szépirodalmi műveket. Műveik nyelvezete gyakran egyedi jellegű, mivel a szerzők Kárpátalja különböző régióiban élnek, és részben eltérő nyelvjárásokat beszélnek. Ennek következtében a jövevényszavaknak – ezen belül a hungarizmusoknak is – használati szférája, illetve gyakorisága eltérő.

Munkámban a kárpátaljai ruszin szépirodalmi művekben meghonosodott magyar eredetű szavakat mutatom be rámutatva a befogadó nyelv rendszerébe való fonetikai és morfológiai adaptációjukra.

Kulcsszavak: **ruszin nép, magyar nép, nyelvi kapcsolat, ruszin irodalom, hungarizmus**

■
Bíró Anna

ELTE, Budapest, Nyelvtudományi Doktori Iskola,
Munkahely: Szervó Mihály Általános Iskola, Nagybecskerek
bajtai.anna@gmail.com

KÉTNYELVŰSÉG A SZÓRVÁNYBAN: TIZENÉVESEN ÉS ÍRÁSBAN

A kétnyelvűség mindennapi, természetes jelenség mivoltát már nemcsak a megsokasodott kutatások igazolják; már a köztudatban is jelen van. Ez részben annak is köszönhető, hogy az eredetileg „dupla-monoligvis” elmélettel szemben ma már a legtöbb tudós a Grosjean által megfogalmazott definíciót tekinti elfogadottnak, mely szerint kétnyelvűnek tekinthető minden olyan személy, akinek a mindennapi kommunikációjához szükséges két nyelv ismerete és használata. A két nyelv ismeretének szintje és nyelvhasználati szinterei különbözőek lehetnek mind egyéni, mind közösségi szinten. A kétnyelvűség nem stabil állapot, a nyelvi kompetenciák folyamatosan változnak annak megfelelően, hogy milyen gyakran, milyen szinten jelentkeznek, és milyen funkciót töltenek be az egyén vagy a közösség életében.

Az általános iskolát fejező muzslyai magyar anyanyelvű diákok kétnyelvűségét illetően megállapíthatjuk, hogy

- mindannyian homogén, egynyelvű családból származnak, így az otthon nyelve a magyar,
- többségük nyolc éve, intézményes keretek között tanulja az államnyelvet,
- a mindennapi kommunikációjukhoz szükség van mindkét nyelvre,
- nyelvhasználatukra jellemző a kódkeverés és a kódváltás.

A tanulmány első része a kutatásban résztvevő diákok nyelvi háttérét, nyelvhasználati szokásaikat és a nyelveknek szinterek szerinti eloszlását fogja bemutatni, míg a második része a tanulók írásos nyelvi produkcióinak jellegzetességeit elemzi.

Kulcsszavak: **kétnyelvűség, nyelvhasználati szinterek, írásos nyelvi produkció, nyelvi kompetencia**

■
Csányi Erzsébet

Újvidéki Egyetem, BTK, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék
erzsebet.csanyi@gmail.com

LOKÁLIS ÉS GLOBÁLIS FENYVESI OTTÓ (KÉP)VERSEIBEN

Régióink 20. századi művészettörténete a világirodalom és kisebbségi irodalom közti kommunikáció intenzív lehetőségeit példázza. A nyugati posztindusztriális kulturális áramlatok hatására kialakuló konceptualista művészeti törekvések a vajdasági magyar szellemi életben is táptalajra találtak. Fenyvesi Ottó (kép)verseinek és kollázsainak alapvető mozgatórugója a nagyvilággal folytatott párbeszéd. Alapélménye a kozmopolitizmus vajdasági kisvilágba becsapódó eszmebombája, a helyi és az univerzális ütközése nyelvi, képi, eszmei szinten.

A médiaközi átjárhatóságon kívül a nyelvköziség, valamint az intertextuális fragmentumokkal való játék is ezt a szenzibilitást segíti kiteljesedni.

A kutatás a lokális és a globális polarítására feszített jelenség-együtteseket kívánja feltárni.

Kulcsszavak: Fenyvesi Ottó, vajdasági magyar irodalom, nyelvköziség, lokális, globális

■
Cserniczkó István

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Beregszász, Ukrajna
csistvan@kmf.uz.ua; cserniczko.istvan@gmail.com

A „HT-LISTA” MINT A MAGYAR ÉS INDOEURÓPAI NYELVEK KÖZÖTTI KONTAKTUSOK KUTATÁSÁNAK LEHETSÉGES FORRÁSA

A Magyarországgal szomszédos országokban létrejött nyelvészeti kutatóműhelyek – a Szabó T. Attila Nyelvi Intézet (Románia), a Gramma Nyelvi Iroda (Szlovákia), a Verbi Kutatóműhely (Szerbia), az Imre Samu Intézet (Ausztria, Szlovénia, Horvátország) és a Hodinka Antal Intézet (Ukrajna) – hozták létre a Termini Kutatóhálózatot, melynek egyik kiemelt, közös, az összes érintett régióban azonos szempontok alapján készülő kutatási programja az úgynevezett „ht-lista”.

2007 óta on-line is elérhető szótárunkba azokat a magyarországiaktól eltérő, idegen (az adott régió magyar nyelvhasználatában rendszerint államnyelvi) eredetű szavakat igyekszünk összegyűjteni, amelyeket a Kárpát-medencében, az országhatáron túl élő magyarok használnak. 2014 szeptemberében 4352 címszót tartalmaz a szótári adatbázis.

Mivel az online ht-lista a magyarral a Kárpát-medencében érintkező számos nyelvből (így a Magyarországgal szomszédos országok államnyelveiből: szlovák, ukrán, orosz, román, szerb, horvát, szlovén, német) tartalmaz közvetlen kölcsönszókat, az adatbázis a magyar és az indoeurópai nyelvek közötti kontaktusok vizsgálatának gazdag forrása lehet.

A szólistában természetesen szép számmal vannak olyan szavak, amelyek csak egy-egy régióban használatosak. Erdélyben (Er, Románia) ismert például a cáp ‘egy pohár sör’, motorina ‘gázolaj, nyersolaj’, punga ‘zacskó, tasak’; Felvidéken (Fv, Szlovákia) használják a baszi ‘börtön, fogda’, preglejka ‘furnérlemez’ szavakat; a Vajdaságban (Va, Szerbia) élő magyarok körében elterjedt a duduk ‘bárgyú, tökkelütött’, kuluk ‘robot (munka)’; Kárpátalján (Ka, Ukrajna) mindenki tudja, mi a csurma ‘börtön’, a pápka ‘irattartó, dosszié, a váfli ‘ostya’; a Horvátországban (Hv) élők használják az ixica ‘diákigazolvány’, penkala ‘töltőtoll’, vozácska ‘josi’ lexémákat; Muravidéken (Mv, Szlovénia) cicibán az iskola-előkészítőbe járó (óvodás) gyermek, lucska a (nyeles) jégkrém, narasztek a festett haj kinőtt töve; Örvidéken (Öv, Ausztria) glüváj-nak nevezik a forralt bort, pikkelli-nek a (gépkocsi) műszaki vizsgáját stb.

Vannak ugyanakkor olyan kölcsönszavak is a határon túli magyar nyelvváltozatok szókészletében, melyek valamennyi vagy több kisebbségi magyar közösségben ismertek. Az egyes kisebbségi magyar nyelvváltozatokban nagyon sok azonos fogalomkörbe tartozó szókészleti egységet találunk, s ezek nemegyszer hangalakjukban is hasonlóak vagy akár teljesen azonosak két vagy több régióban. Így például minden régióban közvetlen kölcsönszóval nevezik meg az influenzát, és ezek a szavak a legtöbb régióban hangalakjukban is erősen hasonlítanak egymásra: Er Va Hv Mv gripa, Ka gripp, Öv grippe, Fv chripka. A pólóing, illetve ujjatlan sporting megnevezésére szintén több régióban találunk hasonló szavakat: Er majó ‘ujjatlan sporting, trikó’, Ka májka ‘ua’, Va Hv majica ‘pólóing, atlétatrikó’; Mv májca ‘pólóing’. A különféle üdítőitalok neve is hasonló a legtöbb régióban: Er szukk ‘üdítőital’, ‘szörp’, Ka szok ‘gyümölcslé’, Mv szok ‘gyümölcslé, üdítőital, szörp’, Hv szók és Va Hv szokk ‘gyümölcslé, üdítőital, szörp’.

Egy-egy esetben előfordulnak több (öt, hat, hét) régióra kiterjedő teljes hangalaki és jelentésbeli azonosságok is a közvetlen kölcsönszavak között. Például Er Fv Va Hv Mv Öv cirkula ‘körfűrész’, Fv Va Ka Hv Mv szesztra ‘(kórházi) nővér, ápolónő’, Fv Va Ka Hv Mv Öv tunel ‘alagút’, Fv Va Ka Hv Mv vetrovka ‘(szél)dzseki’ stb.

A magyar nyelvészetben jelentős hagyományai vannak a lexikai kölcsönzések vizsgálatának. A ht-lista azonban – többek között a gyakran bő kontextussal tárolt példamondatok, a stílusminősítések rendszere, a párhuzamosan, egyszerre több országban összehangoltan folyó gyűjtőmunka, illetve a könnyen használható internetes felület miatt – olyan szempontú kutatásokra is alkalmas, melyekre korábban nem volt mód.

Kulcsszavak: online ht-lista, közvetlen kölcsönszók, egy régióban használt szavak, több régióban használt szavak

■
Csorba Béla

Újvidéki Egyetem, BTK, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék
csorbabela1@gmail.com

A BRANČIĆ–DERA-FÉLE SZÓTÁR SZERB LEXIKÁJÁNAK MAGYAR ELEMEI

Referátumomban a két jeles 19. századi tudós tanár szótára magyar jövevényszavainak mennyiségileg is jelentős korpuszával kívánok foglalkozni, a kérdés történeti-etimológiai és művelődéstörténeti jelentőségével összefüggésben. A szótár jelentős számú, az egykori Dél-Magyarországhoz – a mai Vajdasághoz – kapcsolódó, illetve az e területeken élő szerb lakosság által a magyarból átvett regionális elemet is tartalmaz. (Szerb–magyar szótár, szerkesztették Brancsits Blagoje és Dr. Derra György, Újvidék. Szerb Kolostorok Könyvnyomdája, 1894.)

A szerzők: Dera Đorđe dr. tanár, jogász, irodalmár 1844. április 1-jén született Újvidéken, ott is hunyt el 1917. március 17-én. Mindenekelőtt klasszikafileológiai és történelmi kérdések foglalkoztatják. Munkákat jelentetett meg az ókori Róma agrármozgalmairól, Tacitus világszemléletéről, de bibliai témákról is. Az újvidéki szerb gimnázium által megjelentetett, Anakreónról latin nyelven írt dolgozatát (1887) az Egyetemes Philológiai Közönyben (1888) Hitrich Ödön ismertette és bírálta. Brančić Blagoje költő, műfordító, latin- és görög tanár az újvidéki szerb gimnáziumban, Péterrévén született 1850. június 5-én, és Újvidéken halt meg 1915. július 7-én. Vörösmarty, Arany, Petőfi fordítója, utóbbiról értekezéseket is megjelentetett.

Kulcsszavak: magyar–szerb szótár, magyar jövevényszavak, regionális elemek

■
Dobszai Gabriella

gaboca.dobszai49@gmail.com

SZTÁRAI MIHÁLY IRODALMI MUNKÁSSÁGÁNAK HATÁSA A DRÁVASZÖGBEN

Vitathatatlan tény, hogy Luther Márton vallásmegújító tevékenységének köszönhetően kapott döntő lendületet az anyanyelvű irodalom művelése és egyre növekvő népszerűsége. Luther mozgalmának követői irodalmi munkásságukkal számottevően hozzájárultak a nemzeti nyelven született irodalmak térhódításához.

Sztárai Mihály egyike volt azon reformátoroknak, akinek hatása még a mai nap is érzékelhető a Drávaszögben. Nemcsak reformatori munkássága jelentős, zsolttáraival és hitvitázó drámáival az anyanyelvű irodalmat is gazdagította. Annak ellenére is Szlavóniában és Drávaszögben töltött idejét tekinthetjük legtermékenyebb időszakának, hogy az itt született magyar és horvát nyelvű művei közül kevés maradt fenn. Ebben az időszakban írta legismertebb hitvitázó drámáit is: Az igaz papságnak tiköre, valamint A papok házassága, ez utóbbi csak töredékeiben maradt fenn. Irodalmi alkotásain keresztül Sztárai nagy hatást gyakorolt az ott élő magyarságra, nyitottabbá tette az embereket a világ dolgaira, ezáltal egy olyan fejlődési folyamatot indított el, melynek köszönhetően a Drávaszögben élő magyar kisebbség napjainkig megőrizhette anyanyelvét és kultúráját. Munkámban ezeknek a kulturális és társadalmi változásoknak a jelentőségét igyekszem feltérképezni és bemutatni.

Kulcsszavak: **reformáció, Drávaszög, anyanyelvű irodalom**

Fábián Beáta

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, magyar–angol szakos hallgató
fabianbeata1986@gmail.hu

KÉTNyelvűségi JELENSÉGEK VIZSGÁLATA A SZÓRVÁNYBAN ÉLŐ MAGYARSÁG INTERNETES KOMMUNIKÁCIÓJÁBAN

Az interneten jelentkező spontán szövegek köztes kommunikációs műfaját írott beszélt nyelvnek nevezi a szakirodalom. Az interneten továbbított üzenetek az írott és a beszélt nyelv között helyezkednek el, hiszen a felhasználók kifejezetten a spontán beszélt nyelvhez hasonlóan szervezik a szövegeket a világhálón.

Kétévi szisztematikus gyűjtés alapján feltérképeztem azokat a kétnyelvűségi jelenségeket (kölcsonzések, kódváltások), amelyek a fent említett, internetes közösségépítő oldalak nyilvános felületein, valamint a chat-szobákban jelentkeztek, és ezáltal bővíthetjük ismereteinket a kárpátaljai fiatalok internetes kommunikációjának sajátosságairól. Az ilyen jellegű kutatásoknak még nincs a mintavételre és a példaanyag gyűjtésére vonatkozó kidolgozott módszertanuk, így az elmúlt két év során gyűjtő-megfigyelő munkát végeztem. Napi rendszerességgel figyeltem a fent említett oldalakat, és a témának megfelelően aktuális beszélgetéseket, megnyilatkozásokat gyűjtöttem ki. Kutatásom alanyai kárpátaljai, romániai, szlovákiai 13–32 év közötti fiatalok. A kutatás és a gyűjtött korpusz alapján kiderült, hogy a szórványban élő magyar fiatalok internetes kommunikációjára nagy hatással van a kétnyelvűség.

Vizsgálatom során kiderül, hogy a szókölcönzés (63 példa) és a kódváltás (135 példa) a leggyakrabban megfigyelhető kétnyelvűségi jelenség; valamint számos alkalommal megfigyelhető az angol kifejezések, hangulatjelek és szimbólumok (95 példa) jelenléte.

Kulcsszavak: **kétnyelvűség, szórványban élő magyarság, internet, kommunikáció, szókölcönzés, kódváltás**

Fábics Tamás

Magyar Posta Zrt, Budapest
fabics.tamas@chello.hu

A G–H HANGOK VÁLTAKOZÁSA A SZLÁV DIALEKTUSOKBAN ÉS A MAGYARORSZÁGI FÖLDRAJZI NEVEKBEN

S. B. Bernštejn és Vl. Georgiev kutatók szerint az ősszláv nyelv viszonylagos egysége a Kr. u. IV. századig tehető fel, utána már csak kései ősszláv dialektusokról beszélhetünk. Az említett tudósok szerint ez a kései ősszláv periódus a VIII–IX. századig tartott. N. S. Trubeckoj kutató az ősszláv nyelv létének határát későbbre tolja ki; az utolsó közös szláv innovációhoz, a redukált magánhangzók (ѣ, ѝ) kieséséhez, illetve vokalizációjához köti.

Bármelyik feltevést is fogadjuk el, a magyarok IX. századi kárpát-medencei honfoglalása a fentebb említett kései ősszláv dialektusok meglétének időszakára esett. Az egység felbomlásával magyarázható, hogy a kései ősszláv korban bekövetkező nyelvi változások nem egyforma eredményeket adnak az egyes ősszláv dialektusokban, dialektuscsoportokban és, természetesen, a belőlük kialakult nyelvekben sem.

Az ősszláv nyelv rekonstrukciójában segítségünkre van az összehasonlító-történeti nyelvtudomány. A kutatásokra igen jó alapot szolgáltatnak a különböző nyelvekbe átkerült korai szláv jövevényszavak, továbbá az ezeken a nyelvterületeken található földrajzi nevek. A rekonstrukcióban kiemelkedő a magyar nyelv jelentősége.

A magyarság a Fekete-tenger melléki sztyeppéken ismerkedett meg először a szlávságot képviselő keleti szláv törzsekkel, amelyeknek egy részét uralmuk alá is hajtották. A magyarok, további nyugat felé irányuló vándorlás után, a IX. században új hazára találtak a Kárpát-medencében. Itt jelentős számú szláv lakosságot találtak, akik számos szót és földrajzi nevet adtak át a honfoglalók nyelvébe. A magyar nyelvbe így bekerült nagy mennyiségű földrajzi név segít feltérképezni a Kárpát-medencében beszélt kései ősszláv dialektusok nyelvi sajátosságait. Munkánkban egy olyan hangtani jelenséggel foglalkozunk, amely jellemzően megvan a szláv dialektusokban, és megfigyelhető a magyarországi ősszláv

eredetű földrajzi nevek körében is; ez a jelenség a g–h hangváltakozás. Feltesszük, hogy e jelenség ősszláv nyelvi hatásra figyelhető meg a mai magyarországi földrajzi nevek körében. A tanulmányban a jelenség kialakulására vonatkozó verziót támasztunk alá az ősszláv nyelvben és a mai magyarországi földrajzi nevek körében.

Kulcsszavak: **szláv dialektusok, hangváltakozások, szláv jövevényszavak, földrajzi nevek, magyar nyelv**

Mihajlo Fejsa, Senka Benčik

Újvidéki Egyetem, BTK, Ruszin Tanszék
fejsam@gmail.com

LEKSIKA MAĐARSKOG POREKLA U RUSINSKOM JEZIKU

Rusinski i mađarski jezik se na prostorima Karpatskog areala nalaze u direktnom kontaktu, koji traje hiljadu godina. Posle poraza i povlačenja Otomanske imperije iz Bačke, Srema i Banata 1699. godine, austrougarskim je vlastima bilo potrebno više stanovništva na jugu svoje države pa su podsticale kolonizaciju Nemaca, Mađara, Slovaka i drugih, kao i Rusina. Autor u prvom delu rada predstavlja dosadašnje radove rusinista (Julijana Ramača, Hajnalke Firisa, Senke Benčik i dr.) koji su se bavili leksičkim fondom hungarizama koji je nastajao kako u starom kraju tako i u novom, u Bačkoj, u periodu od dva i po veka. U drugom delu rada autor posvećuje pažnju adaptaciji hungarizama na morfološkom i semantičkom nivou.

Ključne reči: **rusinski jezik, mađarski uticaj, hungarizmi, jezici u kontaktu, adaptacija**

Firisz Hajnalka

Szeged
firishajnalka@gmail.com

BÁCS-SZERÉMI RUSZINOK MAGYAR EREDETŰ CSALÁDNEVE

A bács-szerémi ruszinoknál összesen 594 családnév van, ebből magyar eredetű családnév 299. Az összes ragadványnév eredetű családnév 186, ebből magyar eredetű 66.

A bács-szerémi ruszinoknak az ősei a Bácskába való bevándorlása előtt (mely a 18. század közepén ment végbe) Abaúj, Borsod, Szabolcs és Dél-Zemplén megyében, vagyis magyar nyelvű környezetben éltek. A magyar eredetű család-

nevek, valamint a ruszin nyelvben található számos magyar jövevényszó a sok évszázados ruszin–magyar együttélésről tanúskodik, illetve a ruszin–magyar kétnyelvűségről. A magyar nyelv a ruszinban a magyar eredetű családnevek meghonosodását háromféle módon befolyásolta: a magyar nyelvű adminisztráció, a mindennapi nyelvi kapcsolatok, valamint a ruszin–magyar kétnyelvűség által.

Az első magyar jövevényszavak az első szláv–magyar nyelvi érintkezések alatt kerültek be a ruszin nyelvbe. Többségük az ómagyar nyelvi korszakból származik, ami azt jelenti, hogy a XVII. század előtti időkből. A ruszinoknál ekkor keletkezett első magyar eredetű családnevek is bizonyítják a magyar nyelvnek a ruszin nyelvre való hatását.

A XIII. századtól a XVIII. századig tartó periódus hosszú volt, és ezen időszak alatt a magyar eredetű családnevek formái a ruszin nyelvben több adaptáción mentek keresztül, mint ahogy a többi magyar eredetű jövevényszó is. Ezek az adaptációk elsősorban fonetikai és morfológiai jellegűek voltak.

Kulcsszavak: **ruszinok, családnevek, magyar jövevényszavak, magyar családnevek, adaptáció**

Grabovac Beáta

Újvidéki Egyetem, Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar
beagrabovac@gmail.com

KÉTNYELVŰ ÉRZELMI MŰKÖDÉS ÉS ÉRZELMI INTERFERENCIA

Az érzelmek kifejezése és átélése áthatja mindennapi életünket, társas és egyéni szinten is. Az érzelmi működés egyre inkább előtérbe kerül a pszichológiai témájú kutatásokban, a pszichopatológiai ihletésű kérdéseken keresztül (Williams, Mathews, Macleod, 1996) az egészséges egyéneken át a kétnyelvűek vizsgálatáig (Eilola, Havelka, Sharma, 2007; Sutton, Altarriba, Gianico, Basnight-Brown, 2007). Az érzelmek reprezentációja kétnyelvűeknél az utóbbi évtizedekben több kísérleti és kérdőíves vizsgálat központi témájává vált (Pavlenko, 2012). Ezek alapján több olyan tényezőt ki lehet emelni, amelyek jelentősen hatnak az érzelmek anya- és második nyelvi kifejezésére és az ezekkel kapcsolatos reakciókra: ilyenek például a nyelvelsajátítás/tanulás kontextusa, a nyelvtanulás kezdete, a nyelvi dominancia.

A jelen munka célja, hogy áttekintse az eddigi külföldi kutatásokat, amelyek az első és a második nyelvi érzelmi feldolgozást célozták meg, valamint, hogy olyan szerbiai vizsgálatokat mutasson be, amelyek szavak feldolgozásán keresztül a magyar és a szerb nyelvet használva vizsgálták a kétnyelvűek érzelmi működését.

Kulcsszavak: **kétnyelvűség, érzelmi működés, szavak, érzelmi interferencia**

■
Hájas Csilla

ELTE BTK, az Irodalomtudományi Doktori Program másodéves hallgatója
csillahajas@hotmail.com

A TEKINTÉLYTAGADÓ HULLÁM A KÁRPÁTALJAI MAGYAR GYERMEKIRODALOMBAN (BERNICZKY ÉVA MESEREGÉNYEI)

Az antiautoriter gyermekirodalommal először szakdolgozatom elkészítése során találkoztam, mikor Janikovszky Éva munkásságát vizsgáltam, majd a diplomamunkám írásakor a kárpátaljai magyar gyermekirodalom volt a kutatási témám, ahol szintén kerestem az antiautoriter jegyeket magukon viselő műveket, alkotásokat. Jelenleg, a doktori tanulmányaim során, a kárpátaljai magyar gyermekirodalom történetének és fejlődésének folyamatát vizsgálom, célom a kárpátaljai magyar gyermekirodalomban lezajlott és jelenleg is zajló folyamatoknak az elhelyezése az egyetemes európai gyermekirodalom egészében.

Ahogy Magyarországon legfőképpen Janikovszky Éva képviselte a magyar antiautoriter mozgalmat, úgy Kárpátalján Berniczky Évának jutott ez a szerep, csak egy kicsit másképp. A maga szürrealista stílusával és világával egy új, egyenrangú felnőtt-gyermek viszonyt teremt, ahol a gyermeknek is lehet, sőt van igaza, és ennek legfőbb módja, terepe és fegyvere a korlátlan gyermeki fantázia, amit csak kevés felnőtt tud, akar, képes követni. Berniczky Éva munkássága kicsit olyan, mintha egyszerre tanult volna Janikovszky Évától és Lázár Ervintől. Témaválasztása, szereplőinek neve szürrealisztikus elemeket tükröz, épp úgy, ahogy ez Lázár Ervin karaktereinél megfigyelhető.

Előadásom keretein belül két Janikovszky-művet vizsgálok, a *Ha én felnőtt volnék* címűt, ami ugyan a sorban az ötödik regénye, de mégis kiemelkedik, mert ez hozta el az író számára a nemzetközi elismerést, és a *Kire ütött ez a gyerek?* című művét, amit kamasz fia, János ihletett, és humorosan összefoglalja a kamaszkort, a szülő küzdelmét a gyerekekkel, a gyerek küzdelmét a szülővel. Két Berniczky-regénnyel vetem össze őket, az *Égenjáró Kismanó* című és a *Fejezetek az üvegházból* című műveit választottam. A segítségükkel bizonyítom, hogyan is illeszkedik Berniczky Éva az antiautoriter hullám határon túli részébe.

Kulcsszavak: **gyermekirodalom, Janikovszky Éva, Berniczky Éva, antiautoriter jegyek**

■
Imre Attila

Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem, Műszaki és Humántudományok Kar,
Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék, Marosvásárhely
amireittal@gmail.com

JOGI SZAKSZÖVEGEK ÉS TERMINOLÓGIAI ADATBÁZISOK

A XXI. században a szakfordítások terén is reálisan megnőtt igényünk. Bár rohanó világunkban egyre gyakrabban hangoztatjuk a minőség fontosságát, tény, hogy egyre több hibát tartalmazó fordítással találkozunk, nyelvkombinációtól függetlenül. A dolgozat célja, hogy rávilágítson Daniel Gouadec 2007-ben megfogalmazott gondolatára, miszerint a papír és ceruza segítségével történő fordítások kora letűnőfélben van, és elektronikus terminológiai adatbázisokat, fordítómemóriákat kell létrehozni és használni. Ezek segítségével – elméletileg – költséghatékonyak is tudunk lenni, illetve a minőséget is tudjuk javítani. A gyakorlatban megvizsgáljuk egy jogi terminológiai adatbázis létrehozásának körülményeit, előfeltételeit és kivitelezési lehetőségeit idő, energia és pénz függvényében. Bemutatjuk a kiválasztott szótárakat, érvelünk a jogi szakszókincs fontosságáról Európai Unió keretek között, és konkrét példákat nyújtunk tipikus hibalehetőségekről három nyelven: magyar, román és angol. Kategorizáljuk a hibatípusokat (gépelési, fogalmi stb.), majd a terminológiai állomány hatékonyságát taglaljuk egy jogi szakszöveg segítségével a memoQ fordítástámogató környezetben. A tanulmány záró részében következtetéseket fogalmazunk meg egy optimális jogi terminológiai állományról.

Kulcsszavak: **szakfordítások, terminológiai adatbázis, tipikus hibalehetőségek, hibatípusok**

■
Ispánovics Csapó Julianna

Újvidéki Egyetem, BTK, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék
csapo@eunet.rs

EURÓPAI KULTÚRMINTÁK DANILO KIŠ ÉS TOLNAI OTTÓ SZÖVEGEIBEN (A HOLTAK ENCIKLOPÉDIÁJA, VILÁGÍTÓTORONY ELADÓ)

A tanulmány köztes helyzetben generálódó szövegeket, Danilo Kiš elbeszélésfüzérét és Tolnai Ottó festett víz prózáját vizsgálja. A műfaji képlékenység, színjátszás intertextuális vonatkozásai család- és társadalmi mitológiák nyomvo-

nalán, európai kultúrminták (Halottak Könyve, Teremtés Könyve, legenda, enciklopédia) felhasználásával bontja ki a textusokban megjelenő régiók kulturális irodalmi térképét. A térképen megjelenő hangsúlyos elemek (áramlás, torkolat, tenger) egyetlen végpontban találkoznak, a szövegeket generáló vezérmotívum, a (kék) halál szférájában.

A kutatás célja a fenti szövegek elemzése, a két textus közti intertextuális kapcsolatok kibontása különös tekintettel az alkalmazott európai kultúrmintákra.

Kulcsszavak: **kultúrminták, térkép, torkolat, tenger, halál, családmitológia, Danilo Kiš, Tolnai Ottó**

Karmacsi Zoltán

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Beregszász

kozi@kmf.uz.ua

UKRAJNAI ÉS SZLOVÁKIAI SZLÁV-MAGYAR ETNIKAILAG HETEROGÉN CSALÁDOKBAN NEVELKEDŐ GYERMEK NYELVHASZNÁLATÁNAK JELLEMZŐI

2013 novemberében és 2014 januárjában Nyitra környékén, illetve Párkány környékén 4-4 olyan szlovák–magyar etnikailag vegyes házasságban készítettem hangfelvételt, amelyben óvodáskorú gyermek nevelkedik. Korábban e vizsgálatot már elvégeztem Ukrajna legnyugatibb megyéjének magyarok által lakott területein is.

Előadásomban a Nyitra- és Párkány-környéki szlovák–magyar, illetve a kárpátaljai ukrán-magyar etnikailag heterogén házasságokban élő, óvodáskorú gyermekek nyelvhasználatának jellemzőit mutatnám be. A két területen felkeresett családok segítségével az etnikailag vegyes házasságoknak a gyermekekre gyakorolt hatását, köztük levő különbségeket/hasonlıságokat stb. elemzem a szórvány és a tömbben élő magyarság helyzetéből vizsgálva, illetve a két fiatal független állam, Szlovákia és Ukrajna esetében.

Kulcsszavak: **Szlovákia, Ukrajna, vegyes házasság, gyermekek nyelvhasználata**

■
Katona Edit

Újvidéki Egyetem, BTK, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék
katonae.zenta@gmail.com

EKVIVALENCIA ÉS FORDÍTÓI HŰSÉG

A dolgozat a fordítói hűség témáját járja körül három szerelmes vers fordításának az elemzése révén. Alapvető kérdésként fogalmazódik meg, mi teszi a fordítást értékesé, milyen döntéseket hoz a fordító a nyelv adta lehetőségek és a nyelv által felállított korlátok figyelembevételével. Összevethető, hogy a fordítók hogyan élnek a kihagyás, a betoldás, az áthelyezés módszerével, mit miért áldoznak fel, a kreativitásuk hogyan nyilvánul meg az átváltási műveletek kivitelezésében, a szóválasztásban, a megfelelő formai jegyek visszaadásában, az esztétikai élmény biztosításában. A fordítások elemzése révén kirajzolódik, hogy az eltérő nyelvi lehetőségek és a sok tekintetben közös kognitív tapasztalat miként ötvöződik egy új nyelvi-poétikai minőséggé.

Kulcsszavak: **fordítói hűség, fordításelemzés, fordítói módszerek, szóválasztás**

■
Kovács-Rácz Eleonóra

Újvidéki Egyetem, BTK, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék
kalic@tippnet.rs

A NYELVJÁRÁSOK OKTATÁSÁNAK FŐBB MÓDSZERTANI ALAPELVEI EURÓPÁBAN, VALAMINT A KÁRPÁT-MEDENCEI MAGYAR KISEBBSÉG KÖRÉBEN

A nyelvjárások oktatása annak függvényében alakul Európában, hogy az adott ország nyelvpolitikai intézkedései hogyan szabályozzák az anyanyelvoktatást. Azokban az országokban és nyelveken kívánatos és elvárt az ún. additív szemlélet, melyek gazdasági stabilitásuk révén hangsúlyt fektetnek a különböző nemzetek identitásának megtartására. A tanulmány a norvég, a svéd, a bajor, a svájci stb. példák után részletesen kitér a Kárpát-medencei magyar kisebbség lehetséges és kívánatos anyanyelvoktatásának bemutatására, azaz összegzi a jelenleg működő módszereket, valamint felhívja a figyelmet az ún. additív szemléletre, melynek eredménye az ún. funkcionális-szituatív kettősnyelvűség kiala-

kulása. Ez utóbbi pedig a különböző beszédhelyzetekben használandó nyelvváltozatok ismeretét, valamint a megfelelő kódváltás és kódválasztás készségét eredményezi a tanulóknál. Mind Európában, mind pedig a magyar nyelvközösség körében az iskolai anyanyelvoktatás célja, hogy a kommunikáció sikeres és zökkenőmentes legyen. Mindezek vonatkozásában pedig nagyon fontos, hogy a vernakuláris anyanyelvváltozatokkal szemben pozitív viszonyulást tapasztaljunk, és ezekhez „hozzáadva” tanuljuk meg a standard nyelvváltozatokat.

Kulcsszavak: **módszertan, nyelvjárásoktatás, additív szemlélet, funkcionális–szituatív kettősnyelvűség**

Láncz Irén

Újvidéki Egyetem, BTK, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék
lancz@nscable.net

A NYELVSZEMLELET ÉS A GRAMMATIKÁK EURÓPAI MINTÁI A MAGYAR NYELVÉSZETBEN

A magyar nyelv, irodalom és kultúra alakulását az írásbeliség kezdeteitől európai minta határozta meg, mely a nyelv minden szintjén érvényesült: a hangok vizsgálatát és csoportosítását, a betűk kialakítását, a mondattal, a stílussal kapcsolatos megállapításokat, a nyelv kiművelésének gondolatait a nyelvünkkel foglalkozó magyar tudósok az európai nyelvek nyelvtanaiból és egyéb forrásokból vették át. Az európai forrású nyelvszemlélet mindenkor befolyásolta a nyelvről való gondolkodást, és hatással volt a nyelvleírás mintájának alakulására.

Több évszázadon át a latin nyelv és a latin műveltség volt hatással a magyar nyelvről való gondolkodásra. Első nyelvtanainknak a latin nyelv grammatikái voltak a mintái. Sylvester János latin–magyar nyelvtanának többek között Donatus és Priscianus nyelvtana volt a forrása. A 17. században a vulgáris nyelvek nyelvtanai is mintaként szolgáltak. Szenczi Molnár Albert latinul írt nyelvtanának a latin mellett francia forrása is volt, Geleji Katona István szemléletére a német nyelvű művelők voltak hatással, Dévai Bíró Mátyás helyesírásának is több európai mintája volt. A későbbi századokban született nyelvleírásokban is és a nyelvről való gondolkodásban is felfedezhető a nyugat-európai hatás. A nyelvtanírók, a nyelvölcsület művelői, a történeti-összehasonlító munkák szerzői is külföldi tanulmányaik során kerültek kapcsolatba a nyelvészeti hagyományokat megalapozó tudósokkal és munkáikkal, és az egy-egy időszakban korszerű európai gondolatokat sokszor nemcsak ismertetik, hanem beépítik saját nyelvészeti munkáikba. A 20. századtól pedig különböző, főként angol nyelvterületen létrejött elméletekre alapozva születnek meg a modern nyelvészet korszerű munkái.

Kulcsszavak: **latin nyelv, nyelvtan, latin nyelvtan, latin–magyar nyelvtan, nyelvölcsület, helyesírás, nyelvművelés, történeti nyelvészet, nyelvhasználat, nyelvelméletek**

Lengyel Zsolt

Pannon Egyetem, Veszprém, Alkalmazott Nyelvészeti Intézeti Tanszék
professor emeritus
lengyelz@btk.uni-pannon.hu

MAGYAR SZÓASSZOCIÁCIÓS VIZSGÁLATOK (KORLÁTOZOTT EGYBEVETÉSEK MENTÉN)

A szóasszociációs vizsgálatoknak klasszikus (görög) gyökerük van. A 19. században inkább a pszichológusok, a 20. században inkább a nyelvészek ítélik hasznos kutatási módszernek. Ezt követően a szóasszociációs vizsgálatok egyre inkább a pszicholingvisztika kutatási tárgya és témája lesz, ui. hasznosnak mutatkoznak a mentális lexikon vizsgálatában. A mentális lexikon kutatása annak révén erősödik meg, hogy a beszédtevékenységben az univerzális vonások mellett egyre inkább a sajátlagos nyelvi mozzanatok kerülnek előtérbe. Egyetlen példát idézünk: a nyelvi ontogenezist hosszú időn keresztül az univerzalista közelítés dominálta.

A modern szóasszociációs vizsgálatok egyik fontos hasznosítási területe, hogy a mentális lexikonról szolgáltatson információkat: mind a működéséről (fiziológiájáról), mind a struktúrájáról (anatómiájáról). Az előadás a mentális lexikon strukturális kérdéseivel kíván foglalkozni. Az empirikus (szóasszociációs) anyagot az 1980-as években, illetve a 2000-es években két korosztály körében (10-14, illetve 18-24 évesek) végzett vizsgálatok szolgáltatják.

Kulcsszavak: **pszicholingvisztika, szóasszociáció, mentális lexikon, magyar**

Molnár Csikós László

Újvidéki Egyetem, BTK, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék
mcsikos@gmail.com

A MAGYAR NYELV EURÓPAISÁGA

Noha genetikailag uráli nyelv a magyar, areális szempontból európai nyelv is, mai arculata az indoeurópai nyelvekkel való folytonos kapcsolata nyomán formálódott, nyelvi rendszerében sajátos módon ötvöződnek a hagyományos elemek és az indoeurópai minták. A magyar nyelv az ún. dunai nyelvsvövetségbe sorolható a német, a cseh, a szlovák, a szlovén, a szerb és a horvát nyelvvel együtt. Az areális nyelvészet szerint a nyelvek közti kölcsönhatás során hasonló

vagy azonos rendszerbeli sajátosságok keletkezhetnek. A hatás olyan erős is lehet, hogy olykor a genetikus kapcsolatokat meghaladó egyezések is létrejönnek. Ez a nyelvszövetség alapja.

A dunai nyelvszövetség tagjaira jellemzőek bizonyos sajátosságok: a magánhangzók mennyiségi korrelációja, a palatális hangok és az affrikáták megléte, a stabil szóhangsúly, szintetikus név-szóragozás stb. A magyarral areális kapcsolatban levő nyelvek a legnagyobb hatást a szókészletre gyakorolták. A magyar tőszavaknak mintegy 10%-a szláv eredetű. A magyar nyelv azzal is közelebb került a térség nyelveihez, hogy a jövő idő kifejezésére körülírt formát kezdett el használni az -and, -end időjel helyett. Az viszont a magyar nyelvi hatás erősségét mutatja, hogy a magyarok körében olyan latin szavak is létrejöttek, amilyenek másutt nincsenek.

A magyar nyelv indoeurópai kapcsolatai ellenére nem adta fel alapvető uráli sajátosságait. Noha számos latin-görög műveltségszóval és egyéb indoeurópai lexémával egészítette ki szóállományát az évszázadok során, introvertált szemléletének megfelelően jelentős részüket belső keletkezésű elemmel helyettesítette. A nyelvi szerkezetben sem került sor olyan mérvű módosulásokra, hogy miattuk a magyar nyelvből indoeurópai vált volna.

Kulcsszavak: **areális nyelvészet, magyar nyelv, indoeurópai nyelvek, lexikális elemek, nyelvi szerkezet**

Nagy Sándor István

ELTE BTK, Idegen Nyelvi Lektorátus, Sapientia EMTE, Marosvásárhely

nagy.sandor.istvan@btk.elte.hu

A MŰFORDÍTÓK – A NYELVI, KULTURÁLIS ÉS NEMZETI IDENTITÁSTUDAT NAGYMESTEREI

Dolgozatom bevezetőjében ismertetem a *Magyar műfordítói lexikonhoz* (1945–2010) kapcsolódó kutatómunka eddigi eredményeit. A lexikon megírásának munkálatai 2011-ben kezdődtek Papp Andrea és Vihar Judit vezetésével, ennek munkálataiban a határon túli műfordítók adatainak összegyűjtésével megbízott szerkesztőként folytatok kutatómunkát. Egy előző munkámban bemutattam a délvidéki fordítók részleges adatait. Jelen kutatásban ismertetem a további kutatások során feldolgozott adatokat. A vizsgált adatbázis elsősorban az Újvidéki Egyetem Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékétől kapott anyagok, illetve Csáky S. Piroska: *A jugoszláviai magyar könyv, 1945–1970*. Bibliográfia (Újvidék, 1973, Forum) c. kiadványának adatait tartalmazza. Ismertetem néhány ifjúsági irodalmi fordító munkásságát is, amelyek ehhez a korszakhoz kapcsolódnak.

Kulcsszavak: **műfordítói lexikon, adatbázis, ifjúsági irodalmi fordítók**

Ondrejcsák Eszter

ELTE-BTK, Irodalomtudományi Doktori Iskola, Budapest – Tornalja

ondrejcsakeszter@gmail.com

A MAGYAR IRODALOM EURÓPAI FOGADTATÁSA (ANTON STRAKA ÉS SZABÓ LŐRINC. A CSEH ÉS SZLOVÁK KÖLTŐK ANTOLÓGIÁJA)

Előadásom Szabó Lőrinc életművének csehszlovákiai vonatkozásait tárgyalja. Szabó Lőrinc és Vékesné Korzátí Erzsébet 1933 augusztusának első két hetében csehszlovákiai körutazáson vett részt. Az utat Anton Straka csehszlovák kultúrattasé biztosította. A magyar nyelvű hagyatékából, Korzátí Erzsébet útinaplójából, leveleiből, Szabó Lőrinc verseiből és Szabó Lőrincné leveleiből értesülünk az utazásról. Mindezeket a forrásokat a *Vers és valóság* című kiadványban találhatjuk.

Szabó Lőrinc 1933. augusztus 9-én a prágai Barrandov teraszon találkozott a kor legjelentősebb csehszlovák íróival (J. Hora, P. Prídavok, F. Halas, V. Závada, J. Smrek stb.), akikkel a későbbiekben is hatékony levelezést folytatott.

Anton Straka 10 éves budapesti tevékenysége alatt szervezte meg az ún. péntek estét, melyeken a jeles cseh és szlovák írókat látták vendégül. Illés Gyula, Kassák Lajos, Szabó Lőrinc, József Attila stb. eleinte Straka Amerikai úti lakásán találkozott a csehszlovák írókkal, illetve a magyar írók utaztak (pl. a Szép Szó szerkesztősége) Csehországba, Romániába. A péntek esték egyik legfontosabb forrása Straka „fekete notesze”.

Ennek a csehszlovák–magyar közeledésnek lett az eredménye a Straka szerkesztette antológia, mely többek közt Pilinszky, Nemes Nagy, József Attila stb. fordításában közli a jelentős szlovák vagy cseh verseket, illetve szlovák népdalokat magyar fordításban, magyar verseket csehszlovák költők versfordításaiban.

Előadásomban ezeknek a verseknek a születésére, kézirataira, versváltozataira szeretném felhívni a figyelmet eredeti források alapján, illetve Szabó Lőrinc verseiből azokat, amelyek a csehszlovák költőkkel és Strakával kapcsolatosak.

Az előadás anyaga a Szabó Lőrinc Könyvtárban talált könyvbejegyzésekre, levelekre, kéziratokra, illetve a feldolgozatlan prágai Straka-hagyatékra épül, és eredeti képi, tárgyi szövegforrások bemutatását tartalmazza.

Kulcsszavak: Szabó Lőrinc, Anton Straka, csehszlovák–magyar kapcsolat, versfordítások

■
Papp Andrea

ELTE BTK, Fordító- és Tolmácsképző Tanszék, Budapest
papp.andrea@btk.elte.hu

A MAGYAR FORDÍTÁSIRODALOM ARANYKORAI

A magyar irodalom, köztudottan, fordítással kezdődik, az Ómagyar Mária-siralom fordításával. A fordításnak igen nagy hagyományai vannak irodalmunkban, fordítás nélkül a magyar irodalom nem az lenne, ami. A fordításoknak nemcsak kiváló külföldi műveket, hanem a magyar nyelv gazdagodását, megújulását is köszönhetjük. Előadásomban a magyar fordításirodalom három nagy korszakáról beszélek.

1. A fordító „gyárosok” kora, Szász Károly és társai,
2. A Nyugat írói, a szép hűtlenek és társaik,
3. A múlt század ötvenes-hatvanas éve, Németh László és társai.

A korszakokról rövid jellemzést adok, beszélek a nagy műfordítókról, valamint néhány fordított műről.

Kulcsszavak: **fordítás, fordításirodalmi korszakok, nagy műfordítók**

■
Pásztor Kicsi Mária

Újvidéki Egyetem, BTK, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék, Újvidék
manyipsztorkicsi@gmail.com

A MAGYAR SZÁMÍTÁSTECHNIKAI NYELV KIALAKULÁSA

Egyre gyorsuló korunkban, amikor a technológiai fejlődés állandóan újabb termékekkel, újabb fogalmakkal és terminus technicusokkal árasztja el a globális teret, külön nehézséget okoz a szaknyelvet (terminológiát) bármilyen célból és szinten igénybe vevő rétegek számára, hogy naprakészen tájékozódni tudjanak a meghatározott fogalmakat jelölő szakkifejezések világában. Mindez pedig különösen azokat a populációkat érinti, amelyek nem az új terminusokat ontó világnyelvek valamelyikét tudhatják anyanyelvüknek, hanem egy világviszonylatban kevesebb befolyással rendelkező nyelvet beszélnek. Egy ilyen nemzetközösség terminológiai szempontból az állandó befogadó és/vagy átvevő szerepébe kényszerül, illetve a szakkifejezések állandó fordítására van utalva. A magyar nyelv kezdetétől fogva ebbe

a kategóriába sorolható. Ami viszont a szaknyelvi kifejezések ekvivalens fordítását (illetve magyarítását) folyamatosan nehezíti, az, hogy a finnugor eredetű magyar nyelv tipológiailag nem tartozik a terminusokat átadó (többnyire indoeurópai) nyelvekkel azonos kategóriába.

A dolgozat az angol és a magyar nyelv tipológiai távolságának nézőpontjából kísérel meg felvázolni a magyar számítástechnikai nyelv létrejöttét a személyi számítógépek kialakulásától napjainkig. Ez alatt a két-három évtized alatt az új fogalmak kialakulásának és elavulásának folyamatos szemtanúi lehettünk, az ezzel lépést tartani igyekvő terminológiai újítások máig tartó időszakát pedig méltán tekinthetjük egy új nyelvújítási korszaknak.

Kulcsszavak: számítástechnika, szaknyelv, terminológia, fordítás, indoeurópai nyelvek, finnugor nyelvek, angol, magyar

Presinszky Károly

Konstantin Filozófus Egyetem, Közép-európai Tanulmányok Kara, Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet, Nyitra
kpresinszky@ukf.sk

A MAGYAR–SZLOVÁK KÉTNYELVŰSÉGHEZ KAPCSOLÓDÓ HALLGATÓI ATTITŰDÖK

Kisebbségi helyzetben az anyanyelv és az államnyelv kontaktusából eredő nyelvi jellemzők objektív bemutatásában, tudatosításában sajátos szerepe van az iskolának, az anyanyelvoktatásnak. A nyelvekhez, nyelvváltozatokhoz és a kétnyelvűséghez kapcsolódó vélekedések, attitűdök formálásában fontos szerepük van a magyartanároknak, hiszen a felnövekvő generációk nyelvszemléletét alakítják. Fontos, hogy a nyelvi attitűdök jelentőségével tisztában legyenek azok az egyetemi hallgatók is, akik magyartanári pályára készülnek. Az egyetemi oktatás sikerességéhez mindenképp szükséges felmérni, hogy a kezdő magyar szakos hallgatók nyelvszemléletét mennyire befolyásolják a nyelvi tévhitekből eredő attitűdök, hogy azokat az egyetemi oktatás során szakmai érvekkel lehessen cáfolni.

Az előadás egy folyamatos vizsgálaton alapszik. A Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetemen az elsőéves magyar szakos hallgatók körében nyelvi attitűdkutatásokat végzek, melyek egyik fontos része a magyar–szlovák kétnyelvűséghez kapcsolódó vélekedések feltárása. Az elmúlt három év ilyen vizsgálódásainak eredményeit közlöm. Bemutatom, hogy miként vélekednek a magyar szakot kezdő hallgatók a magyar és a szlovák nyelvről, szerkezeti sajátosságaikról, változásáról, kontaktusáról, valamint a kétnyelvű nyelvhasználat és a kódváltás jellemzőiről. A bemutatott eredményekkel rámutatok a szubjektív nyelvi adatok tanulságaira.

Kulcsszavak: nyelvi attitűdök, nyelvi tévhitek, magyar–szlovák kétnyelvűség, egyetemi oktatás

Rajslí Ilona

Újvidéki Egyetem, BTK, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék, Újvidék
rajslí@stcable.net

NYELVI SOKSZÍNŰSÉG MELIUS *HERBÁRIUM*ÁNAK ÉS LIPPAY *POSONI KERTJÉNEK* NÖVÉNYMEGNEVEZÉSEIBEN

Az ókori klasszikusok természettudományi munkáinak felfedezése után számos európai nyomdából kerül ki ún. Linné előtti botanikai mű. E művek alapproblémája a növények megnevezésének, a nomenklatúrának a kérdése, amely ekkoriban az egyes európai nyelvekben igen heterogén természetű: az alaprteget képező népi nevek ráépülnek a jövevényelemek és a gyorsan szaporodó szakkönyvek névanyaga. A 16–17. században európai mintára a füveskönyvek, herbáriumok, orvosi és kertészkönyvek sora jelenik meg magyarul is. Ezek révén fokozatosan formálódik, bővül a magyar növénynevek rendszere. E könyveknek van egy sajátos többnyelvű prezentációs módszere/menete, ahogyan a növényeket megnevezik: általában a latinnal indítanak, ami az azonosítás alapját képezi, ez kibővíülhet a görög nyelvi megfelelővel, majd a közismert magyar névalak, a tájnyelvi formák, s gyakran más nyelvi (német, olasz, szláv) ekvivalensek következnek. A növények korabeli bemutatásának szerves összetevője a szinonimika és az összevetés módszere: e két jelenség hosszú időn keresztül hagyományozódik a kiadványokban, az új növényt („exotát”) mindig a jól ismert, előzőleg már bemutatott fogalomhoz hasonlítják a szerzők. Mindez igen tudatos – gyakran kritikai szellemű – didaktikai szándékkal párosul, sőt az éles hangú polemizálás sem idegen a szövegekben, ami a szerzők tudományos attitűdje mellett azért is hasznos, mert kitapinthatóvá teszi a korabeli kapcsolatrendszert az egyes szójegyzékek, szótárak és ismereteket nyújtó könyvek között. A dolgozat Melius Juhász Péter *Herbárium* és Lippay János *Posoni kert* című művének növénymegnevezéseiben veszi számba a nyelvek kontaktusát, a nomenklatúrában való együttélését; ezen túl pedig a kor tudománytörténeti eseményeire és a botanikai szaknyelv metanyelvi jelenségeire is figyelmet fordít.

Kulcsszavak: **nyelvtörténet, nyelvi kölcsönhatás, növénynevek, latinizmus, Lippay János, Melius Juhász Péter**

■
Ramadanski, Draginja

Újvidéki Egyetem, BTK, Orosz Nyelv és Irodalom Tanszék, Újvidék
mimaram@cable.net.rs

IRODALMI (LÓ)ISTÁLLÓ (A FORDÍTÓ JEGYZETFÜZETÉBŐL)

Böndör Pál *Tegnap egyszerűbb volt* (1993) című kötetének verse, a Lóláb szerbre történő átültetése közben a fordító arra a következtetésre jutott a cím- és a vers alapmetaforája kapcsán, hogy a költő az általános humán kultúra alapértékei mellett törve lándzsát, rámutat azok nemzeti, faji és akár művészi kizárólagosságát is meghaladó mivoltára. Böndör, miközben Weöres Esti *utazás, Le Journal* (1953) című versére támaszkodik, megerősítően variálja Weöres a pegazus, pontosabban a kentaur onirikus alakjához visszavezető fordított, innovatív involúcióját. A veszélyes és öntelt elragadtatás ellenpontosítására a művészek gyakorta folyamodnak a szellemes fajközi transzformációkhoz. E magyar költők „lólul dalolása” a művészet diadalmas hangadása a mind agresszívabb köznyelvvvel szemben, és a kultúra természettel való összeforrásának vágyát fejezi ki.

Kulcsszavak: **Böndör Pál, Weöres Sándor, Sklovskij, kentaur, ló, háború, játék, nevetés**

■
Tóth Enikő

ELTE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskola
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Beregszász
toth.eniko14@gmail.com

KÁRPÁTALJA NYELVI SOKSZÍNŰSÉGE A TÉRBEN

A mai Kárpátalja kultúrájában, nemzetiségi és anyanyelvi összetételében is sokszínű régió. Az egymás mellett élő/ lévő különböző nyelvek nemcsak a mindennapi nyelvhasználatban jelennek meg, hanem kisebb vagy nagyobb mértékben, a vizuális térben is helyet kapnak, tehát ezt a nyelvi sokszínűséget a nyelvi tájkép is rögzíti.

A nyelvi tájképben megjelenő feliratok többféle írásrendszert (latin, cirill, székely rovásírás) képviselnek. Az államnyelven (ukrán) és kisebbségi nyelveken (magyar, orosz, német, román stb.) közzétett kiírások, feliratok mellett helyenként angol nyelvű feliratokkal is találkozhatunk.

Kutatásomban arra keresem a választ, hogy a nyelvi tájkép különböző szintjei (globális, országos, regionális, lokális) és „műfajai” között (állami, önkormányzati, gazdasági, civil szféra, magántermészetű feliratok, falfirkák stb.) milyen nyelven közzétett feliratokra találhatunk példát a mai Kárpátalja területén.

Kulcsszavak: **Kárpátalja, nyelvi tájkép, államnyelv, kisebbségi nyelvek, szintek és műfajok**

Tóth Tímea

mesterhallgató

Újvidéki Egyetem, Bölcsésztudományi Kar, Szerb Nyelv és Irodalom Tanszék, Szerb Nyelv mint Környezetnyelv Szak, Újvidék
timeatot90@gmail.com

A MOSDÓT JELÖLŐ JELEK KONTRASZTÍV SZEMIOTIKAI VIZSGÁLATA MAGYARORSZÁG ÉS SZERBIA TERÜLETÉN

A dolgozat egy olyan helyiséget tanulmányoz, amely sokak szerint nem igényel tudományos vizsgálatot, mert az ott végzendő napi szükségletek említése illetlenségnek, tabunak számít. Ez a helyiség a toalett.

A jelek gyűjtése Magyarország és Szerbia területén zajlott: Szegeden, Mohácson, Bólyon; Újvidéken, Zomborban, Szabadkán és Belgrádban. Míg például Belgrád és Újvidék messzebb van a magyar kultúra hatásától, addig a határhoz közelebb eső területeken észrevehető a két nép szokásainak egymásra hatása (különösen Szegeden). Az objektumok, melyek mellékhelyiségeit megvizsgáltuk, különböző típusúak: magán- és állami vállalatok, benzinkutak, éttermek, kávézók, iskolák, egyetemek stb. A begyűjtött jeleket kontrasztív szemiotikai vizsgálatnak vetettük alá. Az összehasonlítás célja kimutatni a kulturális hasonlóságokat és/vagy eltéréseket, amelyek a mosdók jelölésénél jelentkeznek. A vizsgálat során az alkalmazott színekre, a formákra, a képi és a nyelvi jelölések módjára (illetve elmaradására), valamint a toalették térbeli elhelyezkedésére is kitérünk.

A vizsgálat három részből áll. Először bemutatjuk a toalették feliratait. A dolgozatnak ez a része rávilágít arra, hogy a két kultúra verbális jelölése eltér, különösen az országhatártól távolabb eső területeken. A második részben a férfi és női mosdó jelölésével foglalkozunk. A két nép szokásai a non-verbális jelek alkalmazásánál is különbségeket mutatnak. A harmadik fejezetben a mosdók térbeli elhelyezkedéséről lesz szó, amely mindkét nemzetnél hasonló: vagy egymás mellett vannak a mosdók, vagy a női rész távolabb található a férfi mosdótól.

A dolgozat felfedi, hogy a két kultúra illemhelyiségeinek jelölése egyes szegmentumaiban különbözik, de hasonlóságok is vannak. Azokon a területeken, amelyen keveredik a két lakosság (például Szegeden), ezek a határok elmosódnak.

Kulcsszavak: **szemiotika, nemek, kultúra, toalett**

Török Tamás

Selye János Egyetem, Tanárképző Kar, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék, Komárom
torokt@selyeuni.sk

MAGYAR DŰLŐNEVEK SZLOVÁK TÉRKÉPEKEN A KÜLTERÜLETI HELYNEVEK FORDÍTHATÓSÁGÁRÓL ALSÓ-IPOLY MENTI PÉLDÁK ALAPJÁN

Előadásomban a helynevek fordításának, fordíthatóságának kérdésével foglalkozom. A megvizsgált szlovák és magyar nyelvű térképeken szereplő mikrotoponimák összevetésével megpróbálok fényt deríteni a névpárok viszonyára, a fordítás folyamatára, illetve arra, hogy a történeti névanyaghoz képest milyen változások érzékelhetők a szlovák névváltozatokban. Érdekesnek tartom megvizsgálni a szlovák nyelvű térképek fordítási sajátosságait, milyen átváltási műveletek a jellemzők, valamint rávilágítani az esetleges különbségekre, hasonlóságokra.

A különböző nyelvű térképek névanyagának párhuzamba állításakor kirajzolódtak azok a fordítási jellegzetességek, melyek figyelembe vételével három fő kategóriát sikerült kialakítanom: tükörfordítás, átírás és a szlovák név új motiváción alapul. Mivel a tükörfordítás műveletét tágabb értelemben vizsgálom, lehetőség nyílik az egyes átváltási műveletek árnyaltabb bemutatására.

A kutatás eredményei alapján megállapítható, hogy a szlovák elnevezéseknek több mint 50%-a tükörszó vagy átírás, tehát szerves kapcsolatban van a kiindulásul szolgáló magyar névanyaggal. A formaváltás, illetve a megváltozó grammatikai szerkezet sem jelenti a magyar név vagy annak motivációjának teljes eltűnését a szlovák változatban. Ezeknél az átváltási műveleteknél a két nyelv tipológiai, névalkotásbeli különbségei okozzák az eltéréseket (pl. számbeli eltérés vagy a magyar ragok szerepét a szlovák névben névutók, illetve elöljárók veszik át).

A névanyag változása a változást kiváltó okot is tükrözi. Ez esetünkben a hivatalos nyelv megváltozása. Az Alsó-Ipoly mentéről elmondhatjuk, hogy a változás főként a hivatalos nyelvet érintette, nem pedig a lakosságot. A szlovák nyelvű lakosok aránya nem számottevő, az itt élő emberek a magyar elnevezéseket használják.

Kulcsszavak: helynevek fordítása, átváltási műveletek, tükörfordítás, átírás, új motiváció

■
Vörös Ferenc

Nyugat-magyarországi Egyetem, Savaria Egyetemi Központ, Magyar Nyelvészeti Tanszék, Veszprém
voros99@freemail.hu

AREÁLIS SZEMLÉLET ÉRVÉNYESÍTÉSE A MAGYAR CSALÁDNÉVATLASZ MUNKÁLATAIBAN

2009-ben váltak intenzívebbé a *Magyar családnévattal* kapcsolatos munkálatok. Ekkor sikerült a belügyminisztériumtól engedélyt szerezni arra, hogy a magyar lakónépesség elektronikusan nyilvántartott családnévállományát lokalizálható formában kutathassam. Az adatbázis több mint tízmillió alapadatot tartalmaz. Ezzel párhuzamosan az 1720-as országos összeírás személyneveinek strukturált adatbázissá alakítása is megtörtént. Az utóbbi a 18. század eleji Magyar Királyság adóköteles személyeinek mintegy száznyolcvanezres, helyhez köthető személynévállományát tartalmazza. Így többek között – Erdély kivételével – tulajdonképpen az I. világháború után Trianonban elcsatolt területekre is ráláthatunk. A korpusz két időszelete betekintést enged a Kárpát-medence magyar, német és szláv eredetű családnévállományának téri tagozódásába. A nevek téri eloszlását korszerű térinformatikai eszközökkel (GIS) vizsgálhatjuk. Az így előállított kartogramok számtalan olyan nyelvi, nyelvtörténeti és extralingvális összefüggésre világíthatnak rá, amelyek nemcsak a névtanosok, hanem a rokon szakterületek képviselőinek érdeklődésére is számot tarthatnak. Mindenekelőtt a történészeket említhetjük. Rajtuk kívül a honismerettel, néprajzzal, művelődés- és népiségtörténettel, kisebbségkutatással, kontaktológiával, migrációs kérdésekkel foglalkozó szakemberek is sok tudományközi összefüggés birtokába juthatnak.

Az előadás mindenekelőtt areális nézőpontból kíván betekintést nyújtani a hallgatóságnak a magyar(országi) családnévállomány magyar és jövevényneveinek történeti és jelenkori rétegébe, kitüntetett figyelemben részesítve a szláv és német eredetreteget. A szemléletmód hungarocentrikussága tehát Kázmér Miklós *Régi magyar családnévek szótárától* eltérően azt jelenti, hogy nemcsak a belső keletkezésű magyar, hanem a más nyelvekből átkerült és időközben integrálódott családneveket is a névkincs szerves részének tekintem. Az előadáson elhangzottakat kartogramok segítségével kívánom illusztrálni.

Kulcsszavak: **areális szemlélet, családnevek, magyar nevek, jövevénynevek, kartogramok**

Vukov Raffai Éva

Újvidéki Egyetem, Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar, Szabadka

eva.vraffai@gmail.com

TÁJKÉP NYELVEK ÉS IDEOLÓGIÁK KERESZTTÜZÉBEN

Az előadás a nyelvi tájkép kutatásának vajdasági magyar vonatkozásaival foglalkozik. A téma tekintetében a régió különleges helyzetben van, hiszen a közfeliratok több szempontból is sokfélék: több nyelven és legalább két írásfajta (ábécé) használatával jelennek meg. A köztér helyet ad a cirill és latin betűs szerb feliratoknak, valamint a magyar feliratoknak (helyenként az angolnak is). A nyelvi tájkép vizsgálata lehetőséget ad a feliratok célja és kódolási módja közötti kapcsolat elemzésére, a feladó és a az általa vizualizált címzett behatárolására, az írásmódba, illetve a nyelvválasztásba kódolt identitás és világlátás kérdéseinek megfogalmazására.

Két- vagy többnyelvű környezetben a közfeliratok egy-, illetve többnyelvűsége jelentős mutatója a közösség nyelvi egyensúlyának, amelyek használata sajátos nyelvi döntéseket és viszonyulásokat eredményez. Mindez szorosan összefügg a nemzeti-kulturális identitással.

A kétnyelvűség, illetve az aszimmetrikus kétnyelvűség, valamint a „kettő az egyben”-féle egynyelvűség jelenségeire összpontosítva a nyelvi tájképek elemeinek példáin mutatok rá a volt Jugoszláviából megőrzött identitásjegyekre, valamint az újonnan kialakuló vizuális-nyelvi szokásokra.

Kulcsszavak: nyelvi tájkép, Vajdaság, nyelvi identitás

A K O N F E R E N C I A R É S Z T V E V Ő I

Andrić Edit

Újvidéki Egyetem, BTK, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék, rendes egyetemi tanár
andrice@sbb.rs

Árpás Károly

Szeged, Deák Ferenc Gimnázium, középiskolai tanár, irodalmár
arpaskar@freemail.hu

Bárány Erzsébet

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Beregszász, Ukrajna, tanársegéd
baranye@nyf.hu

Bencsik, Szenka

Október 18. Általános Iskola, Zentagunaras, osztálytanító és igazgató

Bíró Anna

ELTE, Nyelvtudományi Doktori Iskola, Budapest, doktorjelölt; Szervó Mihály Általános Iskola, Nagybecskerek, általános iskolai tanár
bajtai.anna@gmail.com

Csányi Erzsébet

Újvidéki Egyetem, BTK, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék, rendes egyetemi tanár, tanszékvezető
erzsebet.csanyi@gmail.com

Csernicskó István

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Beregszász, Ukrajna, főiskolai tanár, rektorhelyettes
csernicsko.istvan@gmail.com; csistvan@kmf.uz.ua

Csorba Béla

Újvidéki Egyetem, BTK, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék, főlektor
csorbabela1@gmail.com

A MAGYAR NYELV ÉS AZ INDOEURÓPAI NYELVEK

A k o n f e r e n c i a r é s z t v e v ő i

Dobszai Gabriella

a Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán az Irodalomtudományi Doktori Iskola hallgatója,
a Josip Juraj Strossmayer Egyetem Bölcsészettudományi Kara, Eszék, tanársegéd
gaboca.dobszai49@gmail.com

Fábiánné Németh Beáta

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, magyar–angol szakos hallgató
fabianbeata1986@gmail.hu

Fábics Tamás

a szláv nyelvészet doktora, Magyar Posta Zrt, Budapest
fabics.tamas@chello.hu

Fejsza, Mihajlo

Újvidéki Egyetem, BTK, Ruszin Tanszék, egyetemi tanár, a szlavisztika doktora
fejsam@gmail.com

Firisz Hajnalka

a szlavisztika doktora, Szeged
firishajnalka@gmail.com

Grabovac Beáta

Újvidéki Egyetem, Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar, tanársegéd;
BME, Kognitív Pszichológiai Doktori Iskola, Budapest, doktorjelölt
beagrabovac@gmail.com

Hájas Csilla

ELTE BTK, az Irodalomtudományi Doktori Program másodéves hallgatója
csillahajas@hotmail.com

Imre Attila

Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem, Műszaki és Humántudományok Kar, Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék, Marosvásárhely,
docens, tanszékvezető
amireittal@gmail.com

Ispánovics Csapó Julianna

Újvidéki Egyetem, BTK, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék, docens
csapo@eunet.rs

A MAGYAR NYELV ÉS AZ INDOEURÓPAI NYELVEK

A k o n f e r e n c i a r é s z t v e v ő i

Karmacszi Zoltán

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Beregszász, főiskolai tanár
kozi@kmf.uz.ua

Katona Edit

Újvidéki Egyetem, BTK, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék, rendes egyetemi tanár
katonae.zenta@gmail.com

Kovács Rác Eleonóra

Újvidéki Egyetem, BTK, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék, docens
kalic@tippnet.rs

Láncz Irén

Újvidéki Egyetem, BTK, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék, rendes egyetemi tanár,
lancz@nscable.net

Lengyel Zsolt

Pannon Egyetem, Veszprém, Alkalmazott Nyelvészeti Intézeti Tanszék, professor emeritus
lengyel.zsolt@uni-pannon.hu
lengyelz@btk.uni-pannon.hu

Molnár Csikós László

Újvidéki Egyetem, BTK, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék, rendes egyetemi tanár
mcsikos@gmail.com

Nagy Sándor István

ELTE BTK, Idegen Nyelvi Lektorátus, vezetőtanár; Sapientia EMTE, Marosvásárhely, vendégtanár
nagy.sandor.istvan@btk.elte.hu

Ondrejcsák Eszter

ELTE-BTK, Irodalomtudományi Doktori Iskola, Budapest, doktorandusz
ondrejcsakeszter@gmail.com

Papp Andrea

ELTE BTK, Fordító- és Tolmácsképző Tanszék, Budapest, egyetemi docens
papp.andrea@btk.elte.hu

A MAGYAR NYELV ÉS AZ INDOEURÓPAI NYELVEK

A k o n f e r e n c i a r é s z t v e v ő i

Pásztor Kicsi Mária

Újvidéki Egyetem, BTK, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék, docens
manyipsztorkicsi@gmail.com

Presinszky Károly

Konstantin Filozófus Egyetem, Közép-európai Tanulmányok Kara, Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet, Nyitra,
adjunktus
kpresinszky@ukf.sk

Rajšli Ilona

Újvidéki Egyetem, BTK, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék, rendes egyetemi tanár
rajšli@stcable.net

Ramadanski, Draginja

Újvidéki Egyetem, BTK, Szlavisztikai Tanszak, rendkívüli egyetemi tanár
mimaram@cable.net.rs

Tóth Enikő

ELTE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskola; II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, tanársegéd
toth.eniko14@gmail.com

Tóth Tímea

Újvidéki Egyetem, Bölcsész tudományi Kar, Szerb Nyelv és Irodalom Tanszék
Szerb Nyelv mint Környezetnyelv Szak, mesterhallgató
timeatot90@gmail.com

Török Tamás

Selye János Egyetem, Komárom, Tanárképző Kar, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék, egyetemi adjunktus
torokt@selyeuni.sk

Vörös Ferenc

Nyugat-magyarországi Egyetem, Savaria Egyetemi Központ, Magyar Nyelvészeti Tanszék, Szombathely, főiskolai tanár
voros99@freemail.hu

Vukov Raffai Éva

Újvidéki Egyetem, Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar, Szabadka, docens
eva.vraffai@gmail.com

TARTALOM

PROGRAM	7
AZ ELŐADÁSOK TARTALMI ÖSSZEFOGLALÓI.....	13
Andrić Edit A LÓ A MAGYAR ÉS SZERB FRAZEOLÓGIÁBAN.....	13
Árpás Károly A KISEBBSÉGI MAGYAR IRODALMAK EURÓPAI VONÁSAI GION NÁNDOR ÉLETMŰVÉBEN.....	13
Bárány Erzsébet A KÁRPÁTALJAI RUSZIN IRODALOM MAGYAR ELEMEI.....	14
Bíró Anna KÉTNYELVŰSÉG A SZÓRVÁNYBAN: TIZENÉVESEN ÉS ÍRÁSBAN	15
Csányi Erzsébet LOKÁLIS ÉS GLOBÁLIS FENYVESI OTTÓ (KÉP)VERSEIBEN.....	16
Csernicskó István A „HT-LISTA” MINT A MAGYAR ÉS INDOEURÓPAI NYELVEK KÖZÖTTI KONTAKTUSOK KUTATÁSÁNAK LEHETSÉGES FORRÁSA.....	16
Csorba Béla A BRANČIĆ-DERA-FÉLE SZÓTÁR SZERB LEXIKÁJÁNAK MAGYAR ELEMEI	18
Dobszai Gabriella SZTÁRAI MIHÁLY IRODALMI MUNKÁSSÁGÁNAK HATÁSA A DRÁVASZÖGBEN	18
Fábián Beáta KÉTNYELVŰSÉGI JELENSÉGEK VIZSGÁLATA A SZÓRVÁNYBAN ÉLŐ MAGYARSÁG INTERNETES KOMMUNIKÁCIÓJÁBAN.....	19
Fábics Tamás A G-H HANGOK VÁLTAKOZÁSA A SZLÁV DIALEKTUSOKBAN ÉS A MAGYARORSZÁGI FÖLDRAJZI NEVEKBEN.....	20

A MAGYAR NYELV ÉS AZ INDOEURÓPAI NYELVEK

T a r t a l o m

Mihajlo Fejsa, Senka Benčik LEKSIKA MAĐARSKOG POREKLA U RUSINSKOM JEZIKU	21
Firisz Hajnalka BÁCS-SZERÉMI RUSZINOK MAGYAR EREDETŰ CSALÁDNEVE	21
Grabovac Beáta KÉTNYELVŰ ÉRZELMI MŰKÖDÉS ÉS ÉRZELMI INTERFERENCIA	22
Hájas Csilla A TEKINTÉLYTAGADÓ HULLÁM A KÁRPÁTALJAI MAGYAR GYERMEKIRODALOMBAN (BERNICZKY ÉVA MESEREGÉNYEI)	23
Imre Attila JOGI SZAKSZÖVEGEK ÉS TERMINOLÓGIAI ADATBÁZISOK	24
Ispánovics Csapó Julianna EURÓPAI KULTÚRMINTÁK DANILO KIŠ ÉS TOLNAI OTTÓ SZÖVEGEIBEN (A HOLTAK ENCIKLOPÉDIÁJA, VILÁGÍTÓTORONY ELADÓ)	24
Karmacsi Zoltán UKRAJNAI ÉS SZLOVÁKIAI SZLÁV-MAGYAR ETNIKAILAG HETEROGÉN CSALÁDOKBAN NEVELKEDŐ GYERMEK NYELVHASZNÁLATÁNAK JELLEMZŐI	25
Katona Edit EKVIVALENCIA ÉS FORDÍTÓI HŰSÉG	26
Kovács-Rácz Eleonóra A NYELVJÁRÁSOK OKTATÁSÁNAK FŐBB MÓDSZERTANI ALAPELVEI EURÓPÁBAN, VALAMINT A KÁRPÁT-MEDENCEI MAGYAR KISEBBSÉG KÖRÉBEN	26
Láncz Irén A NYELVSZEMLELET ÉS A GRAMMATIKÁK EURÓPAI MINTÁI A MAGYAR NYELVÉSZETBEN	27
Lengyel Zsolt MAGYAR SZÓASSZOCIÁCIÓS VIZSGÁLATOK (KORLÁTOZOTT EGYBEVETÉSEK MENTÉN)	28
Molnár Csikós László A MAGYAR NYELV EURÓPAISÁGA	28
Nagy Sándor István A MŰFORDÍTÓK – A NYELVI, KULTURÁLIS ÉS NEMZETI IDENTITÁSTUDAT NAGYMESTEREI	29

A MAGYAR NYELV ÉS AZ INDOEURÓPAI NYELVEK

T a r t a l o m

Ondrejcsák Eszter A MAGYAR IRODALOM EURÓPAI FOGADTATÁSA (ANTON STRAKA ÉS SZABÓ LŐRINC. A CSEH ÉS SZLOVÁK KÖLTŐK ANTOLOGIÁJA)	30
Papp Andrea A MAGYAR FORDÍTÁSIRODALOM ARANYKORAI	31
Pásztor Kicsi Mária A MAGYAR SZÁMÍTÁSTECHNIKAI NYELV KIALAKULÁSA	31
Presinszky Károly A MAGYAR–SZLOVÁK KÉTNYELVŰSÉGHEZ KAPCSOLÓDÓ HALLGATÓI ATTITŰDÖK	32
Rajzli Ilona NYELVI SOKSZÍNŰSÉG MELIUS HERBÁRIUMÁNAK ÉS LIPPAY POSONI KERTJÉNEK NÖVÉNYPÉNEVEZÉSEIBEN	33
Ramadanski, Draginja IRODALMI (LÓ)ISTÁLLÓ (A FORDÍTÓ JEGYZETFÜZETÉBŐL)	34
Tóth Enikő KÁRPÁTALJA NYELVI SOKSZÍNŰSÉGE A TÉRBEN	34
Tóth Tímea A MOSDÓT JELÖLŐ JELEK KONTRASZTÍV SZEMIOTIKAI VIZSGÁLATA MAGYARORSZÁG ÉS SZERBIA TERÜLETÉN	35
Török Tamás MAGYAR DŰLŐNEVEK SZLOVÁK TÉRKÉPEKEN A KÜLTERÜLETI HELYNEVEK FORDÍTHATÓSÁGÁRÓL ALSÓ-IPOLY MENTI PÉLDÁK ALAPJÁN	36
Vörös Ferenc AREÁLIS SZEMLELET ÉRVÉNYESÍTÉSE A MAGYAR CSALÁDNÉVATLASZ MUNKÁLATAIBAN	37
Vukov Raffai Éva TÁJKÉP NYELVEK ÉS IDEOLÓGIÁK KERESZTTŰZÉBEN	38
A KONFERENCIA RÉSZTVEVŐI	39

A MAGYAR NYELV ÉS AZ INDOEURÓPAI NYELVEK

Nemzetközi tudományos konferencia

REZÜMÉKÖTET

Kiadó
ÚJVIDÉKI EGYETEM
BÖLCSESZETTUDOMÁNYI KAR, MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM TANSZÉK
Újvidék, 2014

Felelős szerkesztő
dr. Ivana Živančević Sekeruš

Szerkesztette
dr. Csányi Erzsébet

Lektor
Molnár Csikós László
dr. Csányi Erzsébet

Nyomdai előkészítés

Készült 2014-ben

ISBN 978-86-6065-275-3

CIP – A készülő kiadvány katalogizálása
A Matica srpska Könyvtára, Újvidék

811.511.141:811.1/.2(048.3)

821.511.141.09(048.3)

A MAGYAR nyelv és az indoeurópai nyelvek : nemzetközi tudományos konferencia, [Újvidék, 2014. október 22.] : rezümékötet / [szervező Újvidéki Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék]. – Újvidék : Bölcsészettudományi Kar, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék, 2014 ([Újvidék : Sajnos]). – 45 str. ; 22 cm
„Egyetemi Nyelvészeti Napok 2014” --> prelim. str. – Tiraž 50.
– A konferencia résztvevői: str. 39–42.

ISBN 978-86-6065-275-3

1. Bölcsészettudományi Kar (Újvidék). Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék

- a) Мађарски језик – Индоевропски језици – Апстракти
- b) Мађарска књижевност – Апстракти

COBISS.SR-ID 290402311

